'Miniaturemuseet'

- udstillingen som metakognitivt læringsrum

LINE HJORTH CHRISTENSEN*

Title: 'The miniature museum' – the exhibition as a metacognitive learning space.

Abstract: *In university teaching contexts, exhibitions have largely been considered objects for historical or structural analysis. Using the exhibition as the subject for aesthetic practical teaching, the author argues for a reflexive, action-oriented didactic and describes a method developed in conjunction with a degree-level course in Exhibition Analysis conducted at the Department of Scandinavian Studies and Linguistics at the University of Copenhagen. The article raises the question of whether it is possible to initiate the metacognitive processes that new theories of learning emphasise as crucial for the benefits to be drawn from the teaching/learning process, by working with exhibitions in a dense, practice-based format.*

Key words: exhibition, didactic, learning, metacognition.

Når man som besøgende træder ind i en udstilling, omsluttet man af den som en helhed, der er fysisk og håndgribelig. Inden det står klart, hvad der er dens idé, og før man har erkendt dele af dens komplekse betydninger og kan sætte ord på dem, kommer udstillingen sine gæster i møde som en sammensat, sjældent åbenlys, orden af korrespondancer mellem genstande, arkitektur, lys, tekst, typografier og farver. At sætte verden i system har altid været museernes opgave. Men inden udstillingssystemet træder i karakter som system og genkendelig sammenhæng, der er med til at bestemme de enkelte genstandes betydning, er det i reglen tingenes umiddelbare visuelle og

materielle egenskaber, der fanger opmærksomheden som del af noget, der til en begyndelse forekommer mindre ordnet og klart.

Megen museumsformidling og museumspædagogik har gennem tiden set det som sin opgave at imødegå det, man kunne betragte som tingenes egen iboende kraft eller 'tingslighed' (Löfgren 2004) forstået som den ordløse, materielt betingede styrke genstande besidder, og som man især ved hjælp af talte eller skrevne ord har forsøgt at minimere. Man kan udtrykke det sådan, at tingene gennemgående er blevet udstillet som repræsentationer af større, mere komplekse sammenhænge, frem for primært at blive vist frem som objekter i deres

egen ret.¹ Inden for en ny museologi er udstillingsmediet blevet beskrevet som et 'strategisk system af repræsentationer', en organisering af arkitektur, værker, tekster, lys etc., som målrettet kommunikerer sine betydninger frem for beskueren. (Ferguson 1996). Repræsentation er i den forstand et kernebegreb, men nyere tendenser i såvel museologien, materielle kulturstudier, etnologi og designhistorie peger i retning af, at 'tingene er vendt tilbage', og at der er en fornyet interesse i at udforske materialiteten i al dens kompleksitet (Damsholt og Simonsen 2009).

Den praksisbaserede øvelse, der ligger til grund for herværende artikel, skal ikke ses som et forsøg på at reducere eller se bort fra de diskursive, symbolske potentialer, museumsgenstande rummer, når de indgår i en didaktisk sammenhæng; heller ikke at se bort fra det forhold, at udstillede genstande kan repræsentere større kontekster. Men den kan ses som et eksperiment i at afprøve udstillingsfeltets didaktiske muligheder ved at bevidstgøre om og fokusere på genstanden som led i den handling det er at fremskrive betydning. Dels ved at tage afsæt i genstandens åbne betydningshorisont og gennemløbe udstillingsarbejdets mange led; dels ved at benytte en taktilt handlingsorienteret metode, der integrerer et specifikt emne i deltagernes personlige forudsætninger og engagement.

I krydsfeltet mellem didaktik og museologi er artiklen derfor et bidrag til en forskning, der vil undersøge, hvordan museer, samlings- og udstillingsfeltet kan fungere som alternativt, uformelt læringsrum.² *Miniaturemuseet* eksemplificerer, hvordan man kan arbejde med udstillinger i undervisningen, når man gør det ud fra den didaktiske præmis, at genstands-baseret undervisning udvider de verbale mediers muligheder for at iværksætte læringsprocesser

uden af den grund at 'skrive ordene ud af museet'; på den måde lægger den sig i forlængelse af metoder, der viser, at en udviklet brug af sanseapparatet skaber andre og mere differentierede læringsmuligheder.³

Teksten tager afsæt i en øvelse, som i efteråret 2008 blev udviklet i samarbejde med kurator og konceptkunstner Willie Flindt på Københavns Universitet, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab. Den er ikke mindst præget af en interesse i at udvikle de særlige muligheder, koblingen af pædagogik, æstetik og kuratering rummer, områder, som også er fremtrædende i Flindts alsidige professionelle virke.⁴ Kursens primære faglige formål var at belyse udstillingsmediet som et formbestemt og genreskabende medium på tværs af museale fagdiscipliner og bevidstgøre om, hvordan analyse kan afdække og redegøre for de betydninger, udstillinger skaber. Undervisningen inkluderede flere museums- og udstillingsbesøg, bl.a. til det kultur- og industrihistoriske museum *Brede Værk* ved Kgs. Lyngby, samtidskunsthøjskolen U-Turns hovedudstilling i Carlsbergs nedlagte mineralvandsfabrik *Tap E*, Karen Blixen Museet *Rungstedlund* og Zoologisk Museum i København. Frem for at se øvelsen som en isoleret begivenhed og praktisk orienteret undervisningsmetode, må den ses i lyset af det samlede forløbs stadige vekslen mellem formelle og uformelle læringsmiljøer, mellem udstillingsbesøg ude på museer og samtaler med museets egne medarbejdere kombineret med forelæsninger og studerendes egne oplæg hjemme på universitetet, selvstændige skriveøvelser og fælles diskussioner. Der til kommer, at eksamensformen lagde op til, at de studerende afslutningsvist analyserede en selvvalgt udstilling.

Ud over at fungere som en metode i undervisningen indgår øvelsens resultater og de vari-

66 ationer, den på sigt vil kunne generere, i et større forskningsprojekt i uformelle læringsprocesser i relation til samlinger, genstande og kuratoriske processer.

Projektet involverer museologiske, æstetiske og didaktisk teoretiske tilgange med det overordnede formål at undersøge, hvordan udstillinger og genstandsbaseret undervisning kan integreres i universitetsundervisningen, og hvilke læringsmæssige ressourcer, der kan opstå, når studerende på en akademisk uddannelse aktivt involveres i æstetiske processer som en central del af et undervisningsforløb. I forhold til forskningsprojektets brede ramme er det artiklens mere snævre formål at fremhæve nogle af de kognitive og metakognitive pointer, metoden ledte frem til, afledt af kurssets vekslende forløb og aktiviteter.

ØVELSE I UDSILLINGSÆSTETIK

Som læringsmetode kan *Miniaturemuseet* for det første forstås som én der forener dette at lære *om* udstillingsmediets fundamentale kendetegn og bagvedliggende processer til aktivt at lære *med* udstillinger som et rum, der tilbyder mangesidige didaktiske aktiviteter. Øvelsen gik ud på, at holdets deltagere, i en enkel aluminiumsindfattet glasmontre og i løbet af en tre-timers lektion, i fællesskab skulle skabe en fortættet model af et 'museum'. I stærkt forenklet form, både tidsligt og rumligt, skulle arbejdet frem mod dette museum i miniature mime virkelighedens komplekse, ofte årelange udstillingsprocesser. Ifølge oplægget fra underviser og kurator skulle udstillingens overordnede tema være 'universitet'. På den måde var det øvelsens sigte at omsætte universitetsbegrebets og studielivets mere abstrakte værdier til konkrete udtryk, ligesom konkretisering af universitetet ved hjælp af selvvalgte gen-

stande skulle henkalde opmærksomheden på, at et universitet rummer fysisk materielle dimensioner; endelige forankrede øvelsen sig i de studerendes nærmiljø og i deres personlige erfaringer med studielivet.⁵

Det primære museologiske formål var at skabe kendskab til udstillingsmediet og til kuratering som særskilt profession. Derfor betonedes *Miniaturemuseet* mediets formbare og kommunikative aspekter. Ved de studerendes deltagelse og kuratorens instruktioner skulle øvelsen demonstrere, hvordan udstillinger kaster mening af sig, og hvordan tings betydningsdannelse opstår i rummet mellem tingen selv og den systematik eller det tematiske perspektiv, der lægges på den. Valget af genstande var op til deltagerne, og beskrivelse og iscenesættelse af disse foregik som nævnt ud fra den enkeltes viden om og personlige opfattelse af universitetet som scene for studielivet.

En uge inden montreøvelsen fandt sted, blev deltagerne hver især bedt om at:

udvælge og medbringe en genstand, der relaterer sig til det at studere, lære, modtage undervisning, leve og færdes på universitetet som et særligt fagligt, fysisk og socialt rum. Ideen er, at den genstand I vælger, kan visualisere og konkretisere mere abstrakte situationer, som opstår på et universitet. Genstanden må være i miniature. På workshopdagen vil vi arbejde videre med konkrete formidlingsproblematikker i relation til de valgte genstande og de vil efterfølgende, i nogle uger, blive opbevaret på universitetet. (Flindt og Christensen 2008)

Frem for at *Miniaturemuseet* skulle overgive viden om et bestemt fagligt stof, var målet at iværksætte, anskueliggøre og nuancere personlige, subjektive erfaringer med studielivet og på den måde at åbne for nye blik på emnet og for måder at forstå hverdagens rutiner på.

Universitetstemaet vendte opmærksomheden mod de studerendes eget miljø som personligt, mentalt, fagligt og fysisk rum. Fortolkningerne viste sig snart som en kreativ, konstruerende øvelse, der åbnede for et subjektivt, flerperspektivisk blik på emnet.⁶ Begrebet universitet blev i ord og ved hjælp af ting sat til diskussion og givet ansigt. Derved mistede det en selvfølgelighed, entydighed og anonymitet, som traditionelt præger studieordninger, hjemmesider og andre formelt institutionaliserede udtryk, og hvormed institutionen fremskriver et sted og en verden, som for dem, der arbejder her til dagligt, ikke desto mindre bliver afgørende for aktuelle og fremtidige livsbaner.

Forløbet var inddelt i faser, der strakte sig fra valget af genstande frem mod den færdige udstilling med fernisering og udstillingstale som afsluttende ritualer, der mimerede museers tilsvarende ceremonier. Hver fase bestod i en introduktion ved Willie Flindt og tog afsæt i hans erfaringer som kurator og scenograf eller i eksempler, situationer og inspirationer fra andre kunstnere, som har haft indflydelse på hans virke. De mange trin i processen blev knyttet sammen af dialog og spørgsmål deltagerne imellem, mellem studerende og kurator eller mellem studerende og underviser.

Introduktionerne til øvelsen knyttede sig trin for trin til et bestemt led i udstillingsprocessen og blev efterfulgt af et interval, hvor deltagerne selv kunne afprøve denne del af udstillingsprocessen. Nærmere bestemt blev følgende trin præsenteret og afprøvet:

- Deltagere ('udstillingsholder') præsenterer sig selv
- Kurators præsentation af sin profession og arbejds erfaringer
- Deltagere begrundet valg af genstand
- Kurators introduktion til emnet 'genstandstekster'

- Deltagere udarbejder genstandstekster
- Deltagere installerer genstande og tekster i montren
- Kurator introducerer til emnet 'omvisninger'
- Deltagere improviserer omvisninger i Miniaturemuseet
- Fernisering m. åbningstale

Som det fremgår forenkledte øvelsen det kuratoriske arbejde til en ekstrem, hvor øvelsen i sig selv antog karakter af en scenograferet begivenhed, en faglig begrundet 'leg' eller koordineret didaktisk scenografi. Ikke mindst det dramaturgiske eller lege-betonede islæt synes afgørende for deltagerens engagement. Forenklingen af virkelighedens komplekse kuratoriske processer gav de studerende mulighed for, ud fra genstandene, at manipulere med, kontrollere og skrive betydninger til universitetet: En fremmedordbog som tegnet for et univers, der for nye studerende og udenforstående sætter egne sproglige barrierer; en smadret kaffekop, ironisk lagt frem skår for skår i lighed med kulturhistoriske museers arkæologiske fund og som symbol på en drik, som holder intellektet vakt igennem studietiden og forbinder det faglige arbejde med krop og følelser; en lommekalender, der sætter tid og begivenheder i overskueligt system og forener personlige og anonyme registreringer i et og samme dokument; et sæt orange ørepropper som en minimal reference til, hvordan studielivet også kan indebære, at resten af verden, på godt og ondt, lukkes ude, er nogle af eksemplerne på, hvordan universitetet tog form under montreglasset.

Temaet gav også anledning til at illustrere mere lyssky og tabuiserede sider af studielivet. Eksempelvis synliggjort ved en transportabel kassette-båndoptager med optagelser af to kvinder, der fortæller om deres dobbelte identitet som universitetsstuderende og prostituerede.

68 ret; eller et bundt sammenkrøllede blanke papirark, der minimalistisk stod som tegn for skriveblokering og præstationsangst.

ØVELSE I UDSILLING OG REFLEKSION

Øvelsens formål var dobbelt: Ved hjælp af en kasseret montre, et udvalg af personligt udvalgte genstande og under instruktion fra kurator og underviser var formålet på den ene side at skabe indsigt i udstillingsmediets kompleksitet og kurateringsarbejdets faser. Som en måde at lære om udstillinger på, falder den inden for et museologisk fagområde og relaterer sig til teoridannelser, som anskuer udstillinger som kunst og objekters kommunikationskanal og som betydningsskabende enheder eller tegn.⁷ Frem for i modernistisk forstand at fokusere på kunstobjektet som autonom genstand for analyse, er disse kontekstuelle teorier vendt mod museet og udstillingens genrer, systemer, historie, arkitektur og reception. Udstillingen ses som et både materielt og sprogligt system, og mediets muligheder for at påvirke beskueren, hans oplevelse og holdninger, betragtes som centrale for denne nye kommunikations- og betydningsfokuserede del af museologien.

På den måde havde øvelsen en række museologisk fag-faglige mål. Den demonstrerede grundlæggende sider ved udstillingsmediet gennem 'praktisk håndtering', hvor de studerende foruden valg af genstande, skulle skrive genstandstekster, iscenesætte og tilrettelægge omvisninger. Omvendt kan den praktiske indsigt også ses som afsæt for, ud over at kuratere, at beskæftige sig med udstillingsformidling i den del af processen, hvor færdige udstillinger skal kommunikeres videre til et bredt publikum. Eller være en indsigt for udstillings- og kunstkritisk arbejde. I kraft af sin ty-

delige udpegning og gentagne efterprøvninger af, hvordan udstillinger opbygger konstruktioner, og ved at skabe kendskab til de bagvedliggende processer og teknikker, iværksætter metoden en informeret og aktiv indsigt i udstillingsarbejdet på mediets egne fysiske præmisser.

Et andet formål og en dimension af øvelsens museologisk faglige formål, var at gøre deltagerne bevidste om selve læringsprocessen, et aspekt, der kan betegnes som øvelsens didaktiske dimension. Ved at blive kastet ud i en opgave, der i et stærkt forenklet greb kobled kuratoriske, formidlingsmæssige og læringsmæssige perspektiver og ved at indlægge intervaller, som gav de studerende plads til selv at afprøve og diskutere en given del af processen, udgør denne didaktiske dimension et reflektorisk lag. Koblingen af et museologisk fagligt stof og tydeliggørelsen af, hvordan faglig indsigt kan opstå, korresponderer med den del af didaktikforskningen, som har vist, at studerendes refleksion over egne læreprocesser giver et bedre læringsudbytte (Dolin 2004, Bruner 1999). På den måde knyttede øvelsen to typer

Fig. 1 og 2 på side 69. Miniaturemuseet eksemplificerer, hvordan man kan arbejde med museer i universitetsundervisningen gennem vekslende forløb; kurserne iværksætter eksperimenterende tilgange til dette at lære om museet som et særligt fagligt æstetisk felt kombineret med øvelser, som går ud på aktivt at lære med udstillinger indlejret i en social fælles praksis. Her ses situationer fra henholdsvis Karen Blixen Museet, Rungstedlund, hvor museumsinspektør Anne Sofie Tiedeman Dal fortæller om museets introduktionsudstilling (Fig. 1) – og fra et andet praksisprojekt på Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet. I forbindelse med udstillingen 'Lyrik for begyndere og let øvede' havde overbygningsstuderende fra danskfaget udformet et udstillingskatalog og fungerede som lyrik-guider i udstillingen (Fig. 2). Foto: Linda Post.

70 af spørgsmål sammen, spørgsmålet om *hvordan udstillinger bliver til* samt det metakognitive spørgsmål *Hvordan lærer man at lære?* Selv om det didaktiske og det museologiske formål ovenfor er beskrevet adskilt, er det væsentligt, at øvelsens kuratorisk prægede læringsudbytte i situationen ikke kan adskilles fra den pædagogiske fremgangsmåde.

METAKOGNITION

For at beskrive øvelsens didaktiske perspektiv og læringsudbyttet nærmere, vil jeg benytte begrebet 'metakognition', som det er introduceret i nyere læringsteorier. En definition af ordet bliver ofte tilskrevet Flavell (1976), som "ens viden om egne kognitive processer og produkter eller alt hvad der er relateret til dem" (Dolin 2004:146).

Flere forskningsprojekter har vist, at metakognitive teknikker giver et bedre læringsudbytte; dvs., at hvis man i læringsprocessen bliver bevidst om egen læring og tænkning, fremmer det også selve det stof eller fag, der læres (Baird & Northfield 1995). Dialog, kritisk diskussion og det, de australske læringsforskere Baird & Northfield kalder for *tænkespørgsmål*, som "elever stiller for at vise, at de forstår stoffet, at de tænker over, hvad det er, de beskæftiger sig med, samt at de forsøger at overføre deres viden til andre situationer", er eksempler på, hvordan metakognitive teknikker kunne fungere i praksis (Baird 1995:25). Sagt på en anden måde er det til hjælp for læringsprocessen, at børn (og andre lærende) bliver opmærksomme på egen læring og tænkning i lige så høj grad som det fag, der studeres - at selve det *at lære at lære* faktisk hjælper hende eller ham til at gøre det (Dolin 2004:146).

De indlagte intervaller og øvelsens brudvise

fremgangsform, gav anledning til at stille tænkespørgsmål. Den demonstrerede, hvordan synlige, håndgribelige genstande gjorde det nødvendigt at diskutere, bestemme og italesætte betydninger: Hvor meget skal og vil man fortælle om en personligt udvalgt genstand? Hvilke faktorer er det vigtigt at lægge frem for beskueren - og ud fra hvilke kriterier og begrundelser? Skal man tilstræbe en nøgtern, distanceret sproglig diskurs i den tekst, der følger en genstand eller snarere lade mere personlige, subjektive motiver for at vælge genstanden komme til orde? Skal teksten spinde genstanden ind i et narrativt forløb, eller skal man holde sig så nær objektets umiddelbare karakteristika og funktion som muligt - og i hvilken grad kan fiktive, scenografiske elementer indgå i præsentationen af genstande? Undervejs i forløbet blev det udtalt, at emnet 'universitet' og de medbragte genstande også gav anledning til at diskutere, hvordan selv kritiske og vanskelige sider af studielivet kan komme til udtryk i genstandstekster, som traditionelt er kendetegnet ved at tilstræbe en objektiv tone.⁸

Tænkespørgsmål er et blandt flere eksempler på en metakognitiv teknik. Som signifikant læringsstrategi indebærer refleksion over egen læring en dybereliggende, samlet forståelse af, at hvis elevens hele personlighed og vækst skal med i undervisningen, er det nødvendigt *åbent* at arbejde med, hvad læring og læringsforståelse er. Optimalt set giver sådanne refleksive processer den enkelte mulighed for at tage selvstændigt ansvar og initiativ og for selv at øve indflydelse og kontrol på sin læring. Det er en læringsform, der udvikles ved 'selverbring', ved egen kraft, gennem handling og samspil (Kuhlmann 1992).

På grund af øvelsens form og et emne, der lå de studerendes hverdag nær, bestræbte *Mi-*

niaturemuseet sig på at aktivere denne form for personligt forankret læring. Om øvelsen lykkedes eller i hvilken grad den affødte et udbytte, der kan bestemmes som 'læring' er selvfølgelig vanskeligt at fastsætte meget entydigt, selv når 'læring' med Baird & Northfield defineres som en aktiv, udforskende og skabende proces, der udfordrer intellektuelle, følelsesmæssige og sociale aspekter.

Foruden de umiddelbare iagttagelser, man som underviser kunne gøre sig undervejs i forløbet, med fokus på udførelsen af aktiviteterne, diskussioner, spørgsmål, de færdige tekster og improviserede omvisninger, foreligger der for dette første pilotprojekt ingen yderligere observation eller videre undersøgelser af deltagerens læringsudbytte. Den efterfølgende undervisningsgang bestod i en evalueringsrunde med kommentarer til og diskussion af øvelsen. Såvel undervejs i øvelsesforløbet som i efterfølgende diskussioner af læringsudbyttet må det derfor i fremtidige projekter afklares, hvordan observation og dokumentation af øvelsen skal finde sted. Dette punkt danner derfor konkret afsæt for at udvikle egnede metoder relateret til æstetisk didaktisk arbejde i lighed med *Miniaturemuseet*.

Inden for rammerne af denne artikel skal i stedet skitseres nogle af de teoretiske pointer, øvelsen bygger på, fordi de understøtter, at metakognition kan have effekt på læringsudbyttet. Her er det især to aspekter ved begrebet metakognition, som motiverer til en videre udforskning af problemstillingen. Mens det ene er kognitivt orienteret og rettet mod det lærende individ, vægter det andet kropslige, sociale og situerede sider af selvrefleksionen. Bruner (1999) argumenterer for, at metakognition iværksætter et skift fra det, han betegner 'naiv realisme', forstået som barnets opfattelse af at det handler direkte i verden, frem

mod en forståelse af 'antagelsernes rolle'. Det vil sige, når barnet opnår en erkendelse af, at det snarere er, hvad det *tror* om verden, som er med til at bestemme dets handlemuligheder.

Når man, jf. Bruner, opnår en forståelse af, at vores antagelser og iboende forestillinger om, hvordan verden hænger sammen, også har betydning for vores handlemuligheder, bliver vi i stand til at tage større ansvar over for egen læring og tænkning. Et skift, der sætter ind, når "de (børn) kan begynde at 'tænke over deres tænkning' lige så vel som over 'verden' ". Bruner (1999) refererer fortrinsvist til børn i den tidlige skolealder, for at vise, hvornår skiftet tidligst sker, men udbreder senere i samme artikel princippet til også at gælde lærende i senere livsfaser.

Den metakognitive tænkning, forstået som en viden over egne kognitive processer og produkter, gør med andre ord den lærende i stand til at bryde med fastlåste forestillinger om 'verden' og om egne udfoldelsesmuligheder i verden. Metakognition er at se som en vej mod dette mål gennem refleksioner over, hvad læring er, og hvad der fremmer den og får den til at lykkes. Som læringsstrategi fremmer den en kontrol over egen læring, hvilket, ideelt set, skulle skabe mulighed for at arbejde mere målrettet inden for forskellige fagområder og tilegne sig særlige faglige kompetencer.

I forhold til Bruners kognitivt psykologisk fokuserede opfattelse af refleksion i forbindelse med læring, bevæger de danske lærings-teoretikere Nielsen og Kvale sig væk fra 'processer i de lærendes hoveder' til de ressourcer for læring, som er indlejret i *praksissituationer*. Frem for at forstå læring som en isoleret proces, ses den indlejret i de lærendes *sociale* praksis, hvor læring sker i "en bane imod en identitet som medlem af et praksisfællesskab". Frem for den lærendes indre kognitive, indivi-

LINE HJORTH CHRISTENSEN

72 duelle ressourcer betones forholdet til omverdenens læringsressourcer:

Vi afstår fra at konstruere indre kognitive repræsentationer og processer til at forklare mangfoldigheden i den lærendes forhold til verden. (Nielsen og Kvale 2004: 238)

Med reference til fænomenologen Merleau-Ponty betoner Nielsen og Kvale ydermere *menneskets forbindelse til verden*, som måden hvorpå det kender sig selv, hvor kendskabet også må forstås som kropsligt, fysisk forankret. Teorien anvender ikke begrebet metakognition og distancerer sig generelt fra kognitive læringsprocesser. Når det alligevel synes rimeligt og relevant at trække teorien ind i herværende sammenhæng, skyldes det, at refleksive processer indgår som et væsentligt led i Nielsen og Kvales fortolkning af begrebet *mesterlære*, hvor dette forstås i en kropslig, handlingsorienteret betydning.

I Nielsen og Kvales rids af et nyt læringslandskab (2004), fremstilles refleksion over egen læring som noget, der kommer til udtryk i begreberne *læringsstil* eller *medlæring*. Dvs., at den lærende, ud over en bevidst imitativ læring, også overtager en bestemt stil, som indbefatter identifikation med modellen (mesterens/underviserens) holdninger, moral, smag og intentioner. Tilegnelsen foregår dog ikke ukritisk:

Det imitative er ofte forudsætningen for, at vi i det hele taget er i stand til at reflektere over den problemstilling, vi står over for, ved at vi allerede har tilegnet os en række grundlæggende færdigheder. (2004: 249)

Læringsstilen er på den måde at se som et ekstra lag, der bliver styrende for selve fagligheden – en refleksion, der udtrykkes visuelt,

kropsligt, sprogligt etc. og gestalter det faglige indholds *form*. At møde flere læringsstile og mestre og dermed også flere perspektiver på, hvad læring er, at lære at undervise selv og at evaluere ved hjælp af umiddelbare tilbagemeldinger og fremførelse over for andre, kan nævnes som andre måder, hvorpå mesterlærestrategien effektuerer metakognitive tendenser. Selv om refleksionen i denne mesterlæreinspirerede udgave hele tiden er forankret i handlingsorienterede situationer, fordrer den ikke desto mindre, at den lærende kontinuerligt gentænker, udtrykker og retter sine videre handlinger ind derefter.

Det ligger lige for at bringe begge synsvinkler, den kognitive og den kropslige, ind med sigte på at beskrive og analysere *Miniaturemuseet* og i forhold til undervisningsformer, som involverer arbejde med udstillinger, fordi metoden kobler kognitive og handlingsorienterede, kropslige elementer. Som lærende er det ikke tilstrækkeligt at se, hvordan en kurator kuraterer, eller hvordan en udstilling bliver til. Processen kræver løbende refleksion, dialog og selvstændig deltagelse. At undervise i udstillingen som museologisk emne og at undervise *med* udstillinger som et varieret og æstetisk defineret læringsrum, indebærer derfor, at man er i stand til at synliggøre det usynlige både ved at vise og ved at lade de lærende selv håndtere, reflektere og italesætte.

UDSTILLINGSLABORATORIET

Kurset i udstillingsanalyse, som *Miniaturemuseet* var en del af, var som nævnt tilrettelagt som en vekslen mellem undervisning på universitetet og på byens museer. De skiftende metoder lagde for det første op til at koble egne visuelle iagttagelser på museerne med boglige studier, diskussion og analyse. For det

andet lagde de op til at forskyde grænser mellem formel og uformel læring og for det tredje til at bryde med indgroede antagelser om, hvad universitetsundervisning overhovedet kan rumme.⁹

Som metode skød *Miniaturemuseet* sig ind mellem museernes udstillinger og klasseundervisningen. Snarere end at ville skabe en visuel attraktiv, gennemarbejdet udstilling eller foregive at opbygge komplette kuratoriske kompetencer, var arbejdsformen skitseagtig, sonderende. Det skete ud fra den didaktiske betragtning, at emnet 'udstilling og kuratering' er for komplekst at tage til sig som en samlet helhed. Ved at dele emnet op i flere underemner, kunne de studerende tage det til sig stykke for stykke, handle sig igennem udstillingen og på den måde gøre stoffet til del af deres eget mentale materiale.

I denne stykvisse tilnærmelse til et fagområde, i dens vekslen af kuratoroplæg og selvstændige øvelser og som del af et universitetskursus, der søgte at integrere museernes verden og museumsmedarbejderes erfaringer, modgik øvelsen forestillinger om, at læring primært består i at tilegne sig nye ideer, facts eller informationer. Snarere demonstrerede den, at læring er noget, der opstår, når man styrker og fremmer en langsom vækst af allerede kendte ideer og viden (Falk & Dierking 1993). Universiteter er ikke museer. I lighed med andre skoletyper er deres force, at de gør det muligt at afgrænse og studere særlige aspekter ved et emne, der, når man møder det i sin oprindelige, umiddelbare kontekst, er for komplekst og vanskeligt at rumme.¹⁰

Didaktikken er som forskningsområde ofte bliver kritiseret for at være for laboratoriefikseret og for at frasortere kontekster og situerede forhold (Falk & Dierking 1993). I forhold hertil understøtter *Miniaturemuseet*, når den

betraktes som æstetisk metode, en opfattelse af universitetets laboratorieagtige egenskaber. Men den gør det i en form, som underbygger personligt forankret læring og socialt fællesskab og gør det i nær forbindelse til verden uden for universitetet, såvel museerne som hverdagslivets sfærer. Universitetet blev på den måde det særlige sted, der gjorde det muligt at underlægge bestemte problemstillinger nærmere undersøgelse inden for en klart tidsligt og rumligt afgrænset ramme.

DIDAKTIK – MUSEUMSDIDAKTIK

Inden for en museumsdidaktisk forskning har det længe været erkendt, at der er nære forbindelser mellem museets fysikalitet og dets intellektuelle tilgængelighed (Hein 1998). Men der er fortsat et behov for kritiske næranalyser af, hvordan udstillinger specifikt kan fungere som multisensoriske og æstetiske læringsrum, hvilke didaktiske potentialer udstillingen som genstandsbaseret og kommunikativt medium besidder eller iværksætter samt hvordan museums- og udstillingsfeltet kan integreres i en mere traditionel, formel undervisning.

Miniaturemuseet statuerer et foreløbigt eksempel på, hvordan en eksperimental tilgang til emnet kan finde sted. Det giver anledning til videre at undersøge, hvordan læringsprocesser, der bygger på museologiske og udstillingsorienterede emner virker, og hvilket læringsudbytte, det giver. Selv om 'læringsudbytte' generelt er en vanskelig målbar størrelse, ikke mindst når det gælder alternative undervisningsformer (Falk and Dierking 1992), rummer øvelsen videre mulighed for systematisk at observere, hvilken form for læring, som sættes i værk. Det skyldes især, at den i sin form er komprimeret i tid og rum, og at den tydeliggør og forenkler udstillingsarbejdets fa-

74 ser. For den konkrete øvelse, som blev afviklet ved Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, og som senere er blevet gentaget i en ny variation,¹¹ har der ikke været tilknyttet en formel, forskningsmålrettet observationsdel. Det vil derfor være hensigtsmæssigt, at der i fremtidige øvelser deltager udefrakommende observatører;¹² efterfølgende kunne observationer følges op af dybdegående interviews med udvalgte deltagere for at få nuanceret oplevelsen af arbejdet og for at opbygge et empirisk materiale af data for videre forskning. Endvidere, at der udarbejdes konkrete metoder, f.eks. i form af uddybende interviews, som kan uddybe formens læringsressourcer.

Endelig kan øvelsen ses som led i en mere generel udvikling af, hvad begreber som didaktik og museumsdidaktik kan indebære og med fordel kan bevæge sig i retning af. Som enkeltstående eksempel understøtter den en mere generel og aktuel tendens til, at museet forskydes fra at være selvbåren dannelsesinstitution til at være en institution, som også universitetsdidaktikken interesserer sig for og tager til sig som egnet arbejdssted. Det indebærer også, at museumsdidaktik fra især at være blevet tilrettelagt og gennemført af museerne selv, integreres i gymnasiale og universitetspædagogiske didaktikker. Efterhånden som genstandsområdet bliver del af alment didaktiske og fagdidaktiske forskningsinteresser og slår rødder i humanistiske forskningsmiljøer, øges også muligheden for, at udvikle en kritisk og analytisk didaktik. Dette må især holdes op imod aktuelle forhold, som også gør museer og læring til instrumenter i ideologiske processer.¹³

Med ønsket om at implementere kritiske og kreative metoder ikke alene på folkeskoleniveau, men også på mellem- og videregående uddannelser, kan man heller ikke nøjes med at

betragte museet som et 'redskab' eller 'alternativt miljø' til undervisningsformer i klasseværelset. Selv om undervisning, der implicerer museer, samlinger, genstande etc. i første omgang måske især baner vej for at tilegne sig både museumsspecifikke og bredere kulturelle og didaktiske kompetencer, kan museumsrelateret undervisning oplagt tilvejebringe andre kompetencemæssige afkast.

Som humanistisk og samfundsorienteret net af videnskabelige metoder er det som udgangspunkt muligt at se museologi og didaktik som områder, der i kombination kan give en indsigt i museet som central demokratisk kulturinstitution. I et udvidet perspektiv og på en længere løbebane vil en universitetsinitieret museumsdidaktik ideelt set kunne opkvalificere kommende museumsmedarbejders kompetencer, og på sigt forbedre forskellige sider af museernes arbejdsfelter, f.eks. formidling og kommunikation. For de gymnasialt rettede universitetsuddannelser (f.eks. dansk, historie og billedkunst) vil den være et bidrag til at kvalificere kommende gymnasielæreres kompetencer i forhold til at arbejde med museet som læringsmiljø. Som tidligere nævnt, er det imidlertid afgørende, at der udvikles observations- og evalueringsmetoder, der kan give et klarere billede af, hvordan disse eller andre kompetencer genereres.

En vision for didaktisk arbejde med museums- og genstandsfeltet må afslutningsvist være, at skellet mellem museers egne og gymnasier samt universiteternes undervisningsaktiviteter langsomt nedbrydes til fordel for nye fælles aktiviteter; f.eks. ved at museer og gymnasier indgår egentlige forpligtende samarbejder, hvor det ikke enten er den ene eller den anden part, som er primus motor, men hvor projektudvikling og gennemførelse bliver et fælles anliggende.¹⁴ Frem for at skelne mellem

hvad der er til gavn for museerne, og hvad der er det for de studerende og deres hjemmestitution, ville det kunne komme begge institutionstyper til gode.

For det inspirerende samarbejde, der ligger til grund for idé-udvikling og gennemførelse af Miniaturemuseet og for efterfølgende samtaler om øvelsen samt for kommentarer, kritik og motiverende modspil til herværende artikel og til min videre forskning i en æstetisk didaktik vil jeg afslutningsvist gerne takke Willie Flindt og Finn Hauberg Mortensen, professor ved Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet.

NOTER

1. Specifikt for forholdet mellem tekst og genstandstekst se Becker 1990 og 2001. Teoretisk finder denne tendens til at tekstlig- og sprogliggøre udstillingen, snarere end at se den primært som materialitet, en parallel i en ny museologisk inspiration fra semiotikken og litteraturvidenskab. Se f.eks. Carbonell 2004.
2. Om begreberne 'formelt' og 'uformelt' læringsmiljø, se Falk & Dierking 1992, Steffensen 2004, Palmyre 2005; Burgess og Addison 2007, Blume, Henning, Herman, Richner 2008, Thourhauge og Hejlskov Larsen 2008.
3. Fibæk Laursen 1997 definerer begrebet didaktik som den faglige dimension, der opstiller principper eller forskrifter for undervisning og reflekterer over de erfaringer, man har gjort sig med undervisning. Se Gardner 1983, 1991, 1995 og 2002 for en differentiering af læringsbegrebet i forhold til en udviklet brug af sanseapparatet.
4. Sideløbende med et omfattende performativt virke på museer, udstillingssteder og teaterscener er dette alsidige arbejde præget af pædagogisk erfaring oparbejdet på teaterskoler og universiteter i ind- og udland. Willie Flindt har i en årrække samarbejdet bl.a. med teaterleder Kirsten Delholm, Hotel Pro Forma; sammen med kurator Annesofie Becker har han bl.a. skabt udstillingerne *Exophylia* (1984), *Museum Europa*, Nationalmuseet 1993 (m. Arno V. Nielsen), *Memento Metropolis - en udstilling om længslen efter det Ny*, 1996, Turbinehallerne. Flindt har en baggrund i studier i japansk sprog, litteratur og nå teatrets musik samt musiketnologi (1969-72). Konceptudvikling og manuserbejde for bl.a. Hotel Pro Forma. Undervisning ved bl.a. Sophia University, Tokyo, Tasmania Music Conservatory og University of Tasmania, Hobart (Australien), Københavns Universitet, Det Kongelige Danske Kunstakademi (København), Skuespillerskolen ved Odense Teater, University of Toronto (Canada), Statens Teaterskole (København) og Dramatikeruddannelsen ved Aarhus Teater.
5. Om universitets fysiske dimensioner se også Löfgren 2004.
6. For en udredning af perspektivbegrebet, se Bruner 1999; for en museologisk udredning af det flerperspektiviske som udstillingsprincip, se Christensen 2000 og 2001.
7. Vergo 1989, Bal 1996, Ferguson 1996, Christensen 2000, Basu & McDonald 2007.
8. Dean 1996.
9. Bruner 1999 om relationen mellem bevidstheder, forventninger og kulturer i forhold til læring og undervisning; her især kapitel 2 om 'folkepædagogik', defineret som vore intuitive hverdagsteorier om, hvordan andre bevidstheder fungerer. Han betoner såvel underviserens som den lærendes forestillinger om den anden part og pointerer, at 'enhver fornyelse, man som 'ægte' pædagogisk teoretiker ønsker at indføre, er nødt til at konkurrere med, erstatte eller på anden måde tilpasse de folketeorier, som allerede styrer både lærere og elever" (s. 103). Som pædagogisk konstruktivist undgår Bruner til gengæld at komme

- ind på de dele af 'folketeorien', der kunne bero på andet end kulturelt konstruerede forestillinger.
10. Jf. John Dewey, der beskriver skolen som et specielt miljø og i den forbindelse fremhæver nødvendigheden af at forenkle som en måde til at opnå mere kompliceret indsigt: "Den første opgave, som det sociale organ vi kalder for skolen, har, er at sørge for et forenklet miljø.", Dewey 2005: 42.
 11. I forbindelse med gymnasiekonference den 19. november 2009, på Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab i samarbejde med KULT, et kunst- og kultursamarbejde for gymnasier i hovedstadsregionen. Her bestod konceptet, udviklet og gennemført i samarbejde med Willie Flindt i, at deltagerne skulle skabe et møntmuseum i miniature (jf. Willie Flindt og Hjorth Christensen, idéoplæg).
 12. Observation udgør et særskilt metodefelt, som anvendes inden for lang række fagområder; Willie Flindt har i forbindelse med evaluering af øvelsen omtalt observation i dramaturgiske sammenhænge, i forbindelse med opsætning af nye forestillinger.
 13. Her refereres til aktuelle politiske interesser i at udvikle museet som læringsredskab, se f.eks. *Kortlægning af museernes undervisningsaktiviteter til grundskoler og ungdomsuddannelser*; red. KUAS v. Ida Brændholt Lundgaard m.fl. 2009, *Digital kulturformidling – børn og forskere har ordet*, KUAS 2007, *Digital Museumsformidling – i brugerperspektiv*, KUAS.
 14. Flere aktuelle samarbejder af denne art er allerede sat i værk i Danmark, f.eks. i forbindelse med KULT, et kunst og kultursamarbejde for gymnasier i hovedstadsregionen, der bl.a. har samarbejdet med Statens Museum for Kunst, samt Interface – et samarbejdsprojekt mellem 30 museer og 30 gymnasiale uddannelser i Region Midtjylland.

LITTERATUR

- Baird, John R. & Jeff R. Northfield (red.): *Erfaringer fra PEEL-projektet - et australsk læringsforsøg*, Klim:1992
- Bal, Mieke: *Double Exposures, the subject of cultural analysis*. Routledge: 1996
- Basu, Paul and Sharon Macdonald (ed.): *Exhibition Experiments*, Blackwell: 2007
- Becker, Annesofie: 'Museets ting og udstillingens orden'. *Tidsskriftet Antropologi* 21, 22/1990: 69-88
- Becker, Annesofie: 'The Companion of Objects. Texts between Narrative and Description' in *Folk*, vol. 43, 2001:165-170
- Bruner, Jerome: *Uddannelseskulturen*. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag: 1999
- Blume, Nancy, Jean Henning, Amy Herman, and Nancy Richner: 'Looking to Learn: Museum Educators and Aesthetic Education'. *Journal of Aesthetic Education*, University of Illinois, Vol. 42, No.2, Summer 2008: 83-100
- Burgess, Lesley and Nicholas Addison: 'Conditions for learning: Partnerships for Engaging Secondary Pupils with Contemporary Art'. *International Journal of Art and Design Education*, Blackwell Publishing, 26.2.2007: 185-198
- Carbonell, Bettina M. (ed.): *Museum Studies*, Blackwell Publishing: 2004
- Christensen, Line Hjorth: 'Den reflektive udstillings-typologi', kandidatafhandling, moderne kultur og kulturformidling, Københavns Universitet: 2000
- Christensen, Line Hjorth: 'Til minde om byen'. *Nordisk Museologi*, nr. 1-2, 2001: 135-152
- Christensen, Line Hjorth: *Plakatbevægelsen - en britisk designfront i mellemkrigsårene*, ph.d.-afhandling, Institut for kunsthistorie, Aarhus Universitet: 2006 (under udgivelse)
- Christensen, Line Hjorth og Willie Flindt: 'Miniature Museet', et oplæg til Udstillingsanalyse I, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab,

- Københavns Universitet, Amager: efterår 2008
- Christensen, Line Hjorth: 'Do the Sandwalk – an enquiry into exhibitions as physical and aesthetic learning spaces. A casestudy of 'Evolution', a Darwin celebration at the Zoological Museum in Copenhagen': 2010 (under udgivelse).
- Dean, David, *Museum Exhibition, theory and practice*, Routledge: 1996
- Dewey, John: *Demokrati og Uddannelse*, Klim: 1980
- Dolin, Jens, 'Læringsteorier'. Damberg, Dolin, Ingerslev (red.) *Gymnasiepædagogik: En grundbog*, Hans Reitzel 2008:140-182
- Falk, John and Lynn Dierking: *The Museum Experience*, Whalesback Books. 1993
- Ferguson, Bruce W.: 'Exhibition Rhetorics'. *Thinking about Exhibitions*, Reesa Greenberg, Sandy
- Flindt, Willie og Line Hjorth Christensen: 'Mønt-museet', ikke-publiceret arbejdsoplæg, INSS: november 2009.
- Nairne, and Bruce W. Ferguson (ed.), Routledge: New York 1996:175-190
- Fibæk Laursen, Per: 'Forord' in Howard Gardner: "De mange intelligensers pædagogik": 1997
- Gardner, Howard: 'Multimedia and multiple intelligences'. *The American Prospect*, Princeton Nov/Dec 1996: 69-77
- Gardner, Howard: 'Tre forskellige betydninger af intelligens'. *Børns liv og læreprocesser i det moderne samfund*(red. Peter Østergaard Andersen & Hans Henrik Knoop), Billesø & Baltzer 2002: 24-39
- Hein, George E.: 'Constructivist Learning Theory', CECA conference paper (International Committee of Museum Educators), Jerusalem, Israel 1991:1-8
- Hein, George E.: *Learning in the museum*, Routledge: 1998
- Kuhlmann, Jørgen: 1992
- Lave, J. & Wenger, E.: *Situated learning - legitimate peripheral participation*. Cambridge University Press, New York: 1991
- Lundgaard, Ida Brændholt (m.fl.): *Kortlægning af museernes undervisningsaktiviteter til grundskoler og ungdomsuddannelser*; Kulturarvsstyrelsen: 2009
- Löfgren, Orvar, 'Tingens tingslighed' in *Ting og Tingester* (ed. Minna Kragelund), DPU forlag: 2004:13-26
- Nielsen, Klaus og Steinar Kvale (red.): *Mesterlære. Læring som social praksis*. Hans Reitzels Forlag: 2004
- Pierroux, Palmyre: 'Dispensing with formalities in art education research'. *Nordisk Museologi* 2005/2:76-88
- Steffensen, Bo: *Medier og Læring*, Kroghs Forlag: 2004
- Thorhauge, Sally og Ane Hejlskov Larsen: *Museumsgrundbogen, kunsten at læse et museum*, Systime: 2008
- Vergo, Peter: *The New Museology*, Reaktion Books: 1989
- *Line Hjorth Christensen, ph.d., adjunkt v. Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet; ansvarshavende redaktør for tidsskriftet Danske Museer.*
- Adresse:** Københavns Universitet Amager, Njalsgade 120, bygning 22, 2300 København S., DK
- E-mail:** lhc@hum.ku.dk